

ZLATKO KARAČ

ČITATI GRAD

URBANA STRUKTURA MOSTARA U RAZDOBLJU 1440.-1878.

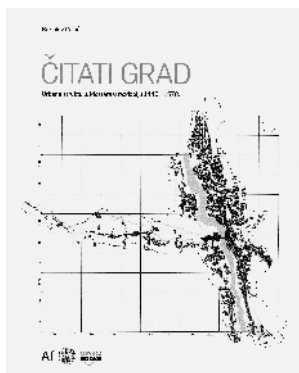
BORISLAV PULJIĆ

READING THE CITY

URBAN STRUCTURE OF MOSTAR FROM 1440 TO 1878

BORISLAV PULJIĆ

The scientific monograph entitled *Reading the City* by the architect Borislav Puljić is dedicated to the Ottoman phase of urban development and building up the city of Mostar from the 15th to the 19th century. It is a revised and extended version of Puljić's doctoral dissertation defended in 2012 at the Faculty of Architecture in Zagreb. Essentially, the book gives a synthesis of an in-depth research into Mostar's urbanity and architecture. Puljić began his studies on the city of Mostar in 1985 within the postgraduate program 'Architectural Heritage' in Split. During his doctoral studies he published a few scientific papers on Mostar and its *mahalas*, fortifications and the first Austro-Hungarian group of professionally educated architects. His methodological *procédé* is multi-layered and comprehensive. As a researcher, he competently uses tools borrowed from archival science, cartography, historiographic analysis and even archaeology. His own field research over decades has proved to be a valuable source of information as he meticulously explored the entire city.

UPI-2M Plus, Arhitektonski fakultet Sveučilista u Zagrebu Zagreb, 2020.

Str. 270, ilustrirano; literatura, izvori, kazalo imena, sažetak/summary, o autoru [26/21 cm; kolor, meki uvez]

Recenzenti: Zlatko Karač, Alen Žunić
Uredio: autor

Lektura: Ana Mikulić
Oblikovanje i prijelom: Manlio Napoli
GIS obrada i kartografski priloz: Mirela Šetka Prlic
Tisak: Tiskara GZH, Zagreb

ISBN 978-953-7703-56-1
CIP 001055483 [NSK Zagreb]

Urbanološka istraživanja osmanskih gradova na balkanskim prostorima relativno su nova disciplina sa zasad malim brojem monografski obrađenih primjera u kojima dominiraju historioografski pristupi i aspekti demografske, socijalne, pravne i ekonomske konstitucije naselja. Arhitektonsko-urbanistički diskurs vezan za ovu tematiku metodološki je još u nastajanju, pa je za područje Bosne i Hercegovine, koja je prebogata osmanskom baštinom, tek nedavno publicirana prva knjiga posvećena urbanističkoj genezi jednoga grada – Mostara – tijekom turske vladavine. Ključni *seheri* tog razdoblja – Sarajevo, Banja Luka i Mostar, te u nešto manjoj mjeri Travnik i Foča – izvrstan su poligon za izučavanje osmanske urbanizacije na našim prostorima, a među njima je upravo Mostar najzanimljiviji jer je u svojoj fizionomiji, urbanoj slici i kulturi života integrirao elemente i orijentalnoga i mediteranskoga grada u kojem su se kontinuirano preklapali utjecaji Istoka i Zapada.

Znanstvena monografija *Čitati grad* arhitekta Borislava Puljića, posvećena – kako je u podnaslovu navedeno – *urbanoj strukturi Mostara u razdoblju 1440.-1878.*, nastala je na temelju doradene autorove doktorske disertacije što je 2012. obranjena na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu. No, riječ je zapravo o zaokruženoj sintezi vrlo dugoga i temeljitoga istraživanja mostarskog urbaniteta i arhitekture toga grada koje je Puljić započeo još 1985. godine kao polaznik posljediplomskog studija „Graditeljsko nasljeđe” u Splitu, potom i dokorskog studija, tijekom kojeg je o

Mostaru (njegovim *mahalama*, fortifikacijama i prvome austrougarskom sloju školovanih arhitekata) objavio i nekoliko zapaženih znanstvenih članaka.

U uvodnim poglavljima knjige Borislav Puljić donosi pregledan prikaz općih povijesnih odrednica nastanka i razvoja osmanskoga Mostara, njegova upravnoga, vojnoga, gospodarskoga, društvenoga i konfesionalnoga ustroja te prometne važnosti u široj regionalnoj situaciji.

Kao prepoznatljive dominante u strukturi i slici grada autor selektira amblematske građevine: javne objekte, *dzamije* i *mesdzide*, *hanove*, *hamame*, fortifikacije, mostove, putove, komunalne gradnje..., pri čemu traga i za nepoznatim graditeljima, *dunderima* i ustroju mostarskih graditeljskih *esnafa*.

Ipak, dr. Borislav Puljić kao urbanist po vokaciji i višedesetljetnome profesionalnom djelovanju najveći je dio knjige posvetio urbanitetu Mostara, fizičkoj i funkcionalnoj strukturi grada. Sistematizacija prostornih jedinica provedena je logično – od parcele (i kuće) do sustava ulica (*dzada* i slijepih *čikmi*), strukture *mahala*, te velikih zajedničkih prostora poput *carsije* i grobalja. Detaljnošću obrade izdvaja se katalogizacija, kartografska i tablična analitika za sve mostarske *mahale* (ukupno 31), koje je Puljić prostorno identificirao, utvrdio im s vremenom izgubljene granice, sadržaje koji su se u njima nalazili, kao i urbanološko-kvantifikacijske podatke poput broja kuća i žitelja, koeficijenta izgrađenosti parcela i sl.

Metodološki proserde autora višeslojan je i sveobuhvatan, kao istraživač on se kompetentno služi alatima arhivistike, kartografije, historioografske analize, pa i arheologije, no najviše vlastitim terenskim spoznajama. U tome je smislu funkcionalno zanimljivo i vizualno estetizirano knjiga opremljena dvjema različitim grupama priloga: povijesnima – arhivskim kartama, fotografijama, grafikama i umjetničkim prikazima dokumentarne važnosti, te autorovim kartama i interpretativnim kartogramima (čak 73 originalno nacrtana predloška!), primjerice urbanoga razvoja Mostara, strukture i namjene površina u pojedinim razdobljima, odnosom izgrađenoga i neizgrađenoga prostora, mrežom komunikacija, rasporedom javnih sadržaja i sl. Polazna kartografska podloga za sve provedene rektifikacije bila je austrougarski katastar iz 1878. (m 1:2880), koji pokazuje još u potpunosti očuvano stanje osmanskoga grada neposredno nakon uspostave austrijske vlasti.

Knjiga je estetizirano oblikovana, uzorno opremljena tekucim bilješkama s brojnim bibliografskim i arhivskim referencama, a u dodatku su priloženi strukturirani iscrpni popisi izvora, zatim kazala, sažetci i dr. Po serioznosti provedenoga istraživanja i sistematičnosti elaboracije ova je vrsna znanstvena monografija ne samo kapitalni doprinos poznavanju urbanoga razvoja i arhitekture Mostara 15.-19. stoljeća već i univerzalno primjenjiv metodološki obrazac koji budućim istraživačima drugih bosanskohercegovačkih naselja pokazuje *kako arhitekt* treba interpretirati povijesni osmanski grad.